

BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ SÜRELİ YAYINLARI EDİTÖRLERİNE MEKTUP: BİLİMSEL YAYIN SÜREÇLERİ VE AKADEMİSYENLERİN YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER

Güler DEMİR

Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi,
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
gulerdemir2009@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-3934-1596>

ÖZ

Bilimsel bir araştırma yapmak ve yayımlamak, sürece katılan tüm taraflar için zorlayıcı birtakım etmenlerle biçimlenmektedir. Öğretim elemanlarının görevde yükselmesine ilişkin değerlendirmelerdeki puanlama sistemi; uluslararası belli başlı atıf dizinlerinde listelenen dergilerde makale ve kitap yayımlama koşulları ve diğerleri, bilimsellik odağından kayarak, nitelikten çok niceliğe odaklanmaya eğilimi tetiklemektedir. Bilimsel dergilerde yayın yapma süreçlerinin hem başarılı hem de adil olmasını sağlamak, verimlilik, şeffaflık, tarafsızlık, etik standartlara bağlılık ve açık iletişim gibi tüm tarafların sorumluluğunu gerektirmektedir. Bu yazıda, söz konusu süreçler eleştirel bir biçimde ele alınmakta ve bir öneri sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel yayıncılık, öğretim elemanları, yükselme ölçütleri, yazarlık, editörlük, hakemlik

LETTER TO THE EDITORS OF PERIODICALS ON INFORMATION AND RECORDS MANAGEMENT: SCIENTIFIC PUBLICATION PROCESSES AND CHALLENGES FACED BY ACADEMICIANS

ABSTRACT

Conducting and publishing of scientific research are characterized by several challenging factors for all those involved in the process. The points system used in evaluating academic staff performance for their promotion, conditions for publishing articles and books in journals listed in major international citation indexes and other factors, create a tendency to focus on quantity rather than quality, and away from the focus on scholarship. Ensuring that the processes of publishing in scientific journals are both successful and fair requires the responsibility of all parties, including efficiency, transparency, impartiality, adherence to ethical standards, and open communication. This paper critically analyses these processes and makes a recommendation.

Anahtar Kelimeler: Scientific publishing, instruction staff, promotion criteria, authorship, editorship, refereeing

Sayın Editör,

Dünyada makale, kitap yayımı ve değerlendirilmesinde yaşanan kıyasıya yarışa, günümüz Türkiye üniversitelerinde yaşanan kalite yarışı da eklenince; üniversite öğretim elemanları için zorlayıcı süreçler yaşanmaya başlanmıştır. Bilimsel bir makalenin yayımlanmasına ilişkin süreçler, hem makaleyi gönderen yazar/araştırmacı hem de değerlendirme aşamalarında yer alan editör, hakem (akran değerlendiricileri) ve diğer tüm yetkililer için oldukça önemli sorumlulukları gerektirmektedir. Süreçlerin yönetiminde, bilimsel, adil, etik ve tarafsız bir yaklaşım ve değerlendirmeyi sağlayan ölçütler ile yetki ve sorumlulukların kötüye kullanılmasına karşı önlemler, dikkate alınması gereken temel noktalardır.

Ancak araştırmalar, değerlendirmelerde birçok farklı sorunun (yetersiz, tutarsız veya önyargılı inceleme ve hakemlerin etik ihlalleri gibi) olumsuz bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir. Çoğu araştırmacı, hakem değerlendirmesinin bilimsel araştırmanın önemli bir parçası olduğu konusunda uzlaştığından, asıl soru hakem değerlendirmesinden vazgeçip geçmemek değil, bunun nasıl iyileştirileceğidir. Editörler ise hakemlik süreci ve sonuçları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduklarından, herhangi bir reform çabasında kilit rol oynayabilir ve hakemlikte kalite, tutarlılık, adalet ve etiği teşvik etmek için uygun adımları atabilirler (Resnik ve Elmore, 2015). Yıllar içinde, sürece yönelik bir dizi eleştiri yapılmıştır. “Önyargının varlığı”, “yazarın sesinin bastırılması”, “hakemler arasında anlaşmazlık”, “hakemlerin kendilerini akrandan çok yazarların üstleri olarak görmeleri”, “hakemlerin hesap verebilirliğinin olmaması” ve “sürecin yazarların egoları ve özgüvenleri üzerindeki etkisi” gibi konular (Bedeian, 2003; Bedeian, 2004; Day, 2011; Fine, 1996; Miller, 2006; Miner, 2003; Starbuck, 2003; Tsang ve Frey, 2007; akt. Tsang, 2013, s. 170) bu eleştirilerin odağındadır.

Öte yandan, yazarların yaşadığı güçlükler, konu seçimi, konuyu sınırlandırmanın zorluğu, izin almada ve veri toplamada karşılaşılan zorluklar, zaman sınırlılığı, uygun dergi seçimi, seçilen derginin editör, danışma kurulu, kapsam, kabul görme gibi niteliklerinin yanı sıra hem saygınlığı hem de akademik yükselmelerdeki geçerliliğine dikkat etme gerekliliği ve benzerleridir. Bu bağlamda bir diğer zorlayıcı ve önemli ölçüt, derginin yayın geçmişi, makalenin yayımlanma hızı ve derginin tarandığı dizindir. Akademik yükselmelerde uluslararası ve belli başlı dizinlerce taranan dergilerde yayımlanan makalelerin daha yüksek puan getirmesi nedeniyle yazarların seçim alanları daralmakta ve özellikle “dizin” kavramı öne çıkmaktadır (Ölmez-Ceylan ve Ağiroğlu-Bakır, 2022, s. 333).

Yazarların dikkat etmesi gerekenler, genellikle, dil yeterliliği, bilimsel bir tarzda yazma becerisi ve araştırma konularının önemsiz, yüzeysel ya da güncelliğini yitirmiş konulardan seçilmemesidir (Olkun, 2006, s. 46). Ancak, bu bağlamda, uygulama ile kuram arasında çelişkiler vardır: Birçok üniversite, akademisyenleri ülkemizdeki dergilerde yayın yapmaya özendirirken bir taraftan da üniversitelerin birçoğu, özellikle akademik yükselme için yurtdışında yayımlanan dergilerde makale yayımlamayı zorunlu duruma getirmiştir. Bu çelişkiler özellikle sosyal bilimler alanında karmaşık sonuçlara yol açmıştır. Aslında, bir akademisyenin, yabancı bir dil/dillerde yazıyor olması önemlidir ancak buradaki sorun, bir ya da birkaç dili iyi biliyor olmanın o akademisyeni geliştiren bir “araç” olmanın dışına çıkması, akademik yükselme için temel koşul olarak getirilmiş olmasıdır. Böyle bir politikayla üniversitelerin Türkiye’de bilime katkıda bulunmak yerine, yayın yapmayı önceliğe aldıkları söylenebilir (Zeren, 2002; akt. Güven, 2006, ss. 150-151).

Türkiye’de Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki dergilerle ilişkili yan, dergilerimizden yalnız Türk Kütüphaneciliği’nin Web of Science Core Collection’da yer alan Emerging Sources Citation Index’de, bir başka dergimiz Bilgi Dünyası’nın ise Scopus’ta dizinlenip taranmasıdır. TR Dizin kapsamındaki dergiler, Türk Kütüphaneciliği, Bilgi Dünyası ve Bilgi Yönetimi ile Hazine-i Evrak ve Tarih Araştırmaları Dergisi’dir. Arşiv Dünyası; Library, Archive and Museum Research Journal

(LAMRe) ve Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi ise TR Dizin, Scopus, SCI, ESCI, SSCI, AHCI dizinleri dışında kalmakta ve “diğer” kategorisinde yer almaktadır.

Journal of Library Balkan Union’ın ise dizin bilgisi bulunmamaktadır.

Öğretim elemanlarını araştırmaya güdüleyen etmenlerden biri öğrenmeye ve bilime duyulan tutkudur. Akademik yükseltme, kadroya atanma, saygınlık gibi gereksinimlerin karşılanması ise araştırmacının yayımlanmasına bağlıdır. Bu durumda araştırma yapma ve yayımlatma, yalnız özgeci bir şekilde, düşüncelerimizi bilim insanları topluluğuna sunmak için değil, aynı zamanda, akademik yükseltme ve atamalar içindir. “Bu baskılar, genellikle 'Ya yayınlarsın ya da mahvolursun' (publish or perish) sloganıyla dile getirilen birtakım olumsuz sonuçlar doğurur... senteze ulaşma olasılığını gitgide düşüren, şişirilmiş makale seli" bunun en olumsuz sonucudur. YÖK ve üniversitelerimizce belirlenen akademik yükseltme ölçütlerinde, SCI, SCI-Expanded, SSCI ve AHCI’de dizinlenen dergilerde yayın yapma zorunluluğunun sonucu, makalelerin çoğunun düşük kote edilen dergilere kanallanması, bunun bir örneğidir (Yağmur ve Başkan, 2005). Bir diğer zorlayıcı durum, yurtdışı Citation Index’li dergilerde bir yazı yayımlamanın bir yılı aşan süreleri gerektirmesidir. Ayrıca, dergilerin Q değeri, nitelik bağlamında belirleyicidir. Bu değer, dergileri etki faktörü veya diğer ölçütlere göre dört eşit parçaya ayırarak araştırmacılara bir derginin kendi alanındaki göreceli konumu hakkında fikir vermektedir. Q1, etki faktörüne göre belirli bir alandaki dergilerin ilk %25’lik dilimidir. Q2, etki faktörü ortalamadan yüksek ancak ilk %25’ten düşük olan; ikinci çeyrek diliminde yer alan dergilerden oluşur. Q3, etki faktörü ortalamadan düşük ancak en alttaki %25’lik dilimden yüksek olan üçüncü çeyrek kategorisindeki dergileri içerir. Dördüncü çeyreklik alan olan Q4 ise etki faktörüne göre dergilerin en alt %25’lik dilimine işaret eder. Önemli bir ölçüt olarak kabul edilen etki faktörü (IF, Impact Factor), bir dergideki bir makaleye belirli bir yıl içinde yapılan atıf sıklığına ilişkin bir ölçüdür (Dishant, 2024).

Kosyakov ve Pislyakov (2024), bu bağlamdaki eleştirel yazılarında, yazarların araştırma sonuçlarının nerede yayımlanacağına karar verirken çeşitli nedenlerle bir derginin etki faktörüne veya yetkili sıralamalardaki çeyrek dilimine odaklandığına işaret etmektedir. Bu nedenler arasında, kişisel itibar, özgeçmişin çekiciliğini artırmak, yayımla ilgili ödüllerini artırma arzusu, bilimsel fonların koşullarını karşılamak veya yeterlilik gerekliliklerini yerine getirmek sayılabilir. Bu eğilim, “saf bilim” (pure science) perspektifinden sapsa da, yaygın olarak benimsenmiştir. Dergilerin geleneksel olarak çeyrek dilimlere ayrılmasının bazı disiplin kategorilerine ayrıcalık tanırken diğerlerini dezavantajlı duruma düşürebilmesi de söz konusudur. Journal Citation Reports (JCR) ve benzeri sıralamalardaki disiplin kategorileri, farklı dergi çeyreklerindeki makale sayısı açısından dengesizdir. Bu durum üç etmene bağlanabilir: “dergilerin çeyrekler arasında dağılımı”, “dergilerin değişen hacmi” ve “dergiler birden fazla disiplin altında kategorize edildiğinde en yüksek çeyreğin seçilmesi”. SciVal’deki (Scopus) Konu Kümeleri gibi daha dar araştırma alanları, kendilerine atanmış Q1 dergilerinden tamamen yoksun olabilir, hatta bu tür dergiler hiç olmayabilir. Kosyakov ve Pislyakov (2024), bu çerçevede, performans değerlendirmelerinde ve bilim politikalarını biçimlendirirken, disiplinler arasındaki bariz eşitsizliğe vurgu yaparak çeyrek metriklerin kullanılmasına ilişkin eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

Bu eleştiriler göz önüne alındığında ve Sosyal Bilimler çerçevesinde birçok disiplin alanında olduğu gibi Bilgi ve Belge Yönetimi alanında da özellikle Q1 ve Q2 dergilerinin çok sınırlı olduğu düşünüldüğünde, yazarların daha da fazla çıkmaza sürüklendiği düşünülebilir. Ayrıca, bir derginin belli başlı bir uluslararası dizinde ve/ya da Q1, Q2, Q3, Q4 kategorilerinde yer alması, bunun devamlılığını garanti etmemektedir. Dergiler, sonraki süreçlerde bu dizin ve/ya da kategorinin dışına çıkarılabilmektedir. Uluslararası kitaplarda ise Web of Science’ın Kitap Atıf İndeksi (Book Citation Index) önemli bir performans göstergesi olarak kabul edilmiştir. Ancak, Book Citation Index’de yer alması için başvurusu yapılan Türkçe kitapların salt adına ve diline bakılarak dahi geri çevrildiği yönünde kuşku bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİ

Bilimsel yayıncılık süreci, her biri çeşitli güçlüklerle karşılaşabilen birden çok kişinin katılımı ile ilerler. Yazarların, bilimsel, nitelikli ve etik değerleri dikkate alan araştırmalar üretmesi, hakemlerin titiz, tarafsız değerlendirmeler ile yapıcı dönütlerde bulunmaları, editörlerin de gereken ölçütlere uygun, şeffaf ve adil bir süreçler yönetimini sağlaması beklenir. Söz konusu sürecin başarılı bir biçimde yönetimi, tüm taraflar arasında sağlıklı bir iletişim ve işbirliğini sağlayan politikaları gerektirir. Bugün akademik performansın belirlenmesinde ve üniversitelerde yükselme için ağırlıklı olarak ne yazık ki yukarıda belirttiğim ölçütler dikkate alınmakta ve bu ölçütlere uyan dergi ve kitaplarda yayımlanan çalışmalara odaklanılmaktadır.

Çok genel olarak belirtilmeye çalıştığım konuda; Türkçe süreli yayın editörlüğü yapan gönüllü, zaman zaman da yazılarının dönmesiyle değişik tepkiler alan, gönül konulan kişilerin bir araya gelerek bir panel, söyleşi ile ortak ilke ve politikalar belirlemeleri olanaklı mıdır? Bir kalitenin oluşturulup, buna göre yayınların yapılması dergilerimiz, araştırmacılarımız yanında ülke adına da büyük bir adım olacaktır kanısındayım.

KAYNAKÇA

- Bedeian, A. G. (2003). The manuscript review process: The proper roles of authors, referees, and editors. *Journal of Management Inquiry*, 12, 331-338.
- Bedeian, A. G. (2004). Peer review and the social construction of knowledge in the management discipline. *Academy of Management Learning & Education*, 3, 198-216.
- Day, N. E. (2011). The silent majority: Manuscript rejection and its impact on scholars. *Academy of Management Learning & Education*, 10, 704-718.
- Dishant (2024, 19 Mart). *Guide to journal rankings: What are quartiles – Q1, Q2, Q3 & Q4 journal*. <https://www.editage.us/blog/guide-to-journal-rankings-what-are-quartiles-q1-q2-q3-q4-journal/>
- Fine, M. A. (1996). Reflections on enhancing accountability in the journal review process. *American Psychologist*, 51, 883-885.
- Güven, İ. (2006). Yurtdışı sosyal bilimler dergilerinde yayın süreci. K. Karakütük (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri* içinde (ss. 149-163). Ankara: TÜBİTAK.
- Kosyakov, D. ve Pisyakov, V. (2024). I'd like to publish in Q1, but there's no Q1 to be found: Study of journal quartile distributions across subject categories and topics. *Journal of Informetrics*, 18(1), 101494, Doi: 10.1016/j.joi.2024.101494. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1751157724000075>
- Miller, C. C. (2006). Peer review in the organizational and management sciences: Prevalence and effects of reviewing hostility, bias, and dissensus. *Academy of Management Journal*, 49, 425-431.
- Miner, J. B. (2003). Commentary on Arthur Bedeian's the manuscript review process: The proper roles of authors, referees, and editors. *Journal of Management Inquiry*, 12, 339-343
- Olkun, S. (2006). Eğitim ile ilgili uluslararası bilimsel dergilerde yayın yapma süreci: Fırsatlar, sorunlar ve çözüm önerileri. K. Karakütük (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık I. Ulusal Kurultay Bildirileri* içinde (ss. 43-47). Ankara: TÜBİTAK.
- Ölmez-Ceylan, Ö. ve Ağiroğlu-Bakır, A. (2022). Scientific publication experiences: Being an editor, reviewer, and author, *E-International Journal of Educational Research*, 13(1), 316-337. DOI: <https://doi.org/10.19160/eijer.1066057>

- Resnik, D. B. ve Elmore, S. A. (2015). Ensuring the quality, fairness, and integrity of journal peer review: A possible role of editors. *Science and Engineering Ethics*, 22(1). Doi: 10.1007/s11948-015-9625-5.
https://www.researchgate.net/publication/271593954_Ensuring_the_Quality_Fairness_and_Integrity_of_Journal_Peer_Review_A_Possible_Role_of_Editors
- Starbuck, W. H. (2003). Turning lemons into lemonade: Where is the value in peer reviews? *Journal of Management Inquiry*, 12, 344-351.
- Tsang, E. W. K. (2013). Is this referee really my peer? A challenge to the peer-review process. *Journal of Management Inquiry*, 22(2), 166–171. Doi: 10.1177/10564926124
- Tsang, E. W. K ve Frey, B. S. (2007). The as-is journal review process: Let authors own their ideas. *Academy of Management Learning & Education*, 6, 128-136.
- Yağmur, A.ve Başkan, S. (2005, 13 Ağustos). Akademik yükseltme ve atamalarda ulusal süreli yayınlara önem verilmeli. *Cumhuriyet Bilim Teknik*.
- Zeren, K. (2002, 22 Eylül). Bilim karnesi en iyi iki üniversite Hacettepe ve Bilkent, *Hürriyet Gazetesi, Pazar Eki*.